

УЖАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК

Поліфункціональне
значення

Дрозд

УЖАНСЬКИЙ

національний природний парк. Поліфункціональне значення

За редакцією проф. С.М. Стойка

UZHANSKI
national natural park.
Multifunctional significance

Autorised manager prof. S.M. Stoyko

Програма ЮНЕСКО “Людина і біосфера”

Programme MAB UNESCO

Львів 2007

Lviv 2007

Зміст

Від редактора 6

Вступ (*С.М. Стойко*) 9

Розділ 1

Охорона природи як міжdiscipli нарна наука, її структура та завдання (*С.М. Стойко*) 15

Розділ 2

Значення національних природних парків і біосферних резерватів для збереження природної спадщини (*С.М. Стойко*) 23

- 2.1. Концепція та завдання національних природних парків 24
- 2.2. Концепція та завдання біосферних резерватів (заповідників) 29

Розділ 3

Історія створення Ужанського національного природного парку (*С.М. Стойко*) 35

Розділ 4

Фізико-географічні умови (*С.М. Стойко*) 45

- 4.1. Геологічна та геоморфологічна будова 45
- 4.2. Ґрунтovий покрив 47
- 4.3. Гідрографія 53
- 4.4. Кліматичні умови 53
- 4.5. Висотна диференціація рослинного покриву 60
 - 4.5.1. Висотні рослинні пояси в Українських Карпатах 62
 - 4.5.2. Висотні рослинні пояси в парку 62
- 4.6. Характеристика природних ландшафтів (*Д.А. Кричевська, В.П. Брусак*) 67
- 4.7. Созологічні основи збереження гірських екосистем і біорізноманітності парку 83

Розділ 5

Збереження флористичної різноманітності (*Л.О. Тасенкевич, С.М. Стойко*) 87

- 5.1. Список видів судинних рослин парку 88
- 5.2. Список видів судинних рослин, занесених до Червоної книги України 98
- 5.3. Конспект видів судинних рослин, рекомендованих для внесення до регіонального Червоного списку 98
- 5.4. Інтродуковані екзоти деревних і чагарникових видів (*С.М. Стойко*) 102
- 5.5. Созологічні засади збереження флористичної різноманітності (*С.М. Стойко*) 102

Розділ 6

Збереження фітоценотичної різноманітності (*Е. Гадач, С.М. Стойко, Л.О. Тасенкевич, М. Бураль, Я. Терраї*) 111

- 6.1. Ценотична характеристика лісів і чагарників та криволісся зеленої вільхи 111
 - 6.1.1. Листяні ліси та криволісся 115
 - 6.1.2. Шпилькові ліси 136
- 6.2. Ценотична характеристика трав'яних фітоценозів 140

Розділ 7

Екологічні засади сталого розвитку лісового господарства (*С.М. Стойко*) 154

- 7.1. Антропогенна трансформація в лісах та її екологічні наслідки 154
- 7.2. Формування концепції багатогранного значення лісів 163
- 7.3. Критерії визначення натурального стану лісових фітоценозів 165
- 7.4. Сталий розвиток лісового господарства в транзитній зоні парку 167
- 7.5. Система сталого лісового господарства, наближеного до природного 169
- 7.6. Пралісові екосистеми парку, їх багатогранне значення й охорона 171

Розділ 8

Збереження фауністичної різноманітності (*Л.О. Іванега*) 178

- 8.1. Созологічні засади збереження різноманітності фауни (*С.М. Стойко*) 190

Розділ 9	Розділ 13
Созологічна характеристика резерватів і пам'яток природи (С.М. Стойко)	Програма моніторингу в парку (С.М. Стойко)
193	241
Розділ 10	Розділ 14
Функціональне зонування території парку (С.М. Стойко)	Поліфункціональне значення заповідних екосистем парку (С.М. Стойко)
206	246
Розділ 11	Післямова
Значення парку для збереження історико-культурної та етнічної спадщини лемківсько-бойківського пограниччя (С.М. Стойко)	251
217	
Розділ 12	Додатки
Рекреаційне і туристичне значення парку (Ю.В. Зінько, Б.М. Дзядик, В.О. Копач, О.О. Копач)	Поширення судинних рослин на території парку (Л.О. Тасенкевич, С.М. Стойко)
226	255
	Список літератури
	294

Contents

Editor's word	7	4.1. Geological and geomorphological characteristics	45
Introduction (S. Stoyko)	12	4.2. Soils	47
Chapter 1		4.3. Hydrography	53
Nature conservation as scientific branch and its tasks (S.M. Stoyko)	15	4.4. Climatic conditions	53
Chapter 2		4.5. The vertical differentiation of vegetation cover	60
Significance of national natural parks and biosphere reserves for preservation of natural heritage (S.M. Stoyko)	23	4.5.1 Vertical vegetation belts in the Ukrainian Carpathians	62
2.1. Conception and tasks of national natural parks	24	4.5.2. Vertical vegetation belts in the park	62
2.2. Conception and tasks of biosphere reserves (zapovidniki)	29	4.6. Characteristics of natural landscapes (D.A. Krichevskaya, V.P. Brusak)	67
Chapter 3		4.7. Sozological basis of protection of mountain ecosystems and biological diversity	83
History of creation establishment of Uzhansky National Nature Park (S.M. Stoyko)	35		
Chapter 4		Chapter 5	
Physical-geographical conditions (S.M. Stoyko)	45	Floristic diversity protection (L.O. Tasenkevich, S.M. Stoyko)	87
		5.1. List of vascular plants species	88
		5.2. List of vascular plants species included into the Red Book of Ukraine	98
		5.3. List of vascular plants species recom-	

mended to be included into the regional Red List	98	8.1. Sozological basis of fauna diversity protection (S.M. Stoyko)	190
5.4. The introduced exotic species of trees and bushes (S.M. Stoyko)	102	Chapter 9	
5.5. Sozological basis of floristic diversity protection (S.M. Stoyko)	102	Sozological characteristics of nature reserves and monuments (S.M. Stoyko)	193
Chapter 6			
Phytocoenotic diversity protection (E. Hadac̄, S.M. Stoyko, L.O. Tasenkevich, M. Bural', J.Terry)			
6.1. Coenotical structure of forests, shrubs and green alder dwarf-shrub	111	Chapter 10	
6.1.1. Leaf forests and dwarf-shrub	115	Division of park territory onto functional zones (S.M. Stoyko)	206
6.1.2. Coniferous forests	136	Chapter 11	
6.2. Coenotical structure of grass phytocoenoses	140	Significance of the park in protecting historical, cultural and ethnical heritage of Lemky-Boyky border-line (S.M. Stoyko)	217
Chapter 7			
Ecological principles of sustainable development in forestry (S.M. Stoyko)			
7.1. Anthropogenic transformation of the forests and their ecological consequences	154	Chapter 12	
7.2. Development of conception of multifaceted forest ecosystem significance	163	Recreational and tourist importance of the park (Yu.V. Zinko, B.M. Dziadyk, V.O. Kopach, O.O. Kopach)	226
7.3. Criteria for determining the forest ecosystem nature status	165	Chapter 13	
7.4. Sustainable development of forestry in the park's transit zone	167	Program of monitoring in the park (S.M. Stoyko)	241
7.5. System of sustainable and near-to-nature forestry	169	Chapter 14	
7.6. Virgin forest ecosystems, their multifaceted significance and preservation	171	Multifunctional significance of protected ecosystems of the park (S.M. Stoyko)	246
Epilogue 253			
Appendix			
Distribution of vascular plants species in the area of park (L.O. Tasenkevich, S.M. Stoyko)			
References 294			

середню висоту 900–1000 м. Тому субальпійський пояс має обмежене поширення і сформований лише на найвищих вершинах. На території Ужанського парку до таких вершин належать Кременець (1221), Канчова (1116), Половинка (1104), Черемха (1131), Розсипанець (1107), Кінчик Буковський (1250 м) та ін. Верхня межа лісу на цих вершинах зумовлена не термічним, а вітровим і антропогенним факторами. Про формування вітрової межі лісу свідчить букове криволісся на хребті Кременець та інших полонинах.

Для субальпійських лук найбільш характерні асоціації дерев'яно-куничникова (*Achilleo strictae-Calamagrostietum arundinaceae*), скорзонеро-тонконогова (*Scorzonero rosaeae-Poaetum chaixii*), дзвонниково-біловусова (*Campanulo-abietinae-Nardetum*). До оліготрофних едафічних умов приурочені угруповання ахіроф-русово-біловусові (*Achyrophori uniflorae-Nardetum*). Для багатших едафічних умов характерні угруповання пижмово-куничникові (*Tanaceto-Calamagrostietum*), тонконогово-щучникові (*Poo chaixii-Deschampsietum caespitosae*). На деградованих схилах поширені вторинні чорницеві угруповання (*Vaccinietum myrtilli*), а на колишніх стоянках худоби – щавельники (*Rumicetum apini*). На полонині Буківська виявлено понад 40 старих біогруп смереки, походження яких потребує подальшого вивчення.

Відсутність у парку поясу смерекових лісів і криволісся сосни гірської пояснюється незначною висотою гірських хребтів та надходженням теплих повітряних течій з рівнинної зони Угорщини.

4.6. Характеристика природних ландшафтів

Ужанський національний природний парк, розташований в осьовій частині Українських Карпат, поєднує на своїй

території різноманітні природно-територіальні комплекси (геокомплекси) локального і регіонального рівня.

До геокомплексів локального рівня традиційно належать такі морфологічні складові: *географічні фації, урочища, місцевості і ландшафти*, які утворють ієрархічно підпорядковану цілісність (Геренчук, 1968, 1981; Маринич та ін., 1985). Особливістю гірських ландшафтів є безпосередній прояв у рельєфі літолого-фаціальних відмінностей геологічної будови. Наявність відмінних геологічних світів, які різняться за віком та літолого-петрографічним складом гірських порід, впливає на утворення різних типів ґрунтів та створює едафічні умови, які, в свою чергу, є причиною формування різних рослинних угруповань і біотопів. Це дало підставу виділити у морфологічній будові гірських ландшафтів *літогенетичні стрій* – групи форм рельєфу, однорідних за літологією, із сформованим на них ґрунтово-рослинним покривом (Міллер, 1972). Групи ландшафтних стрій, складаючись з урочищ, утворюють місцевості.

Серед природно-територіальних комплексів регіонального рівня традиційно виділяють *фізико-географічні країни, провінції, області, райони*.

Локальний і регіональний рівні поєднуються між собою на рівні ландшафту і району (підрайону), які збігаються територіально. Тому характеристика ландшафтної структури будь-якої території передбачає попереднє визначення особливостей її місцеположення у системах фізико-географічного (регіонального) та ландшафтного (локального) поділу.

Місцеположення Ужанського НПП у системі фізико-географічного районування Українських Карпат. Одним із перших фізико-географічних поділів Українських Карпат є районування Л.І. Воропай і Н.О. Куниці (1965), згідно з яким західна та центральна частини

Ужанського НПП розташовані в межах Полонинсько-Чорногірської області середньогірних субальпійсько-лісових Карпат, а східна – знаходиться в області Верховинських низькогірних лісолучних Карпат. Зазначені області територіально тотожні з Полонинсько-Чорногірською та Вододільно-Верховинською областями, які виділено київськими ландшафтознавцями (Маринич, Пащенко, Шищенко, 1985; Маринич, Пащенко, 1993). Згідно з фізико-географічним районуванням Г.П. Міллера, О.М. Федірка (1990), національний парк розташований у межах Середньогірно-полонинської області, а за схемою районування А.В. Мельника (1999) він знаходиться у Середньогірно-полонинській і Міжгірно-верховинській областях (рис. 4.13).

Відмінність між переліченими схемами районування на рівні фізико-географічних областей, межі яких традиційно приурочують до меж різних тектонічних зон, пов'язана передусім з неоднозначним виділенням геологами меж Кросненської (Внутрішньої синклінальної) тектонічної зони. Одні геологи (Геологическая карта Украинских Карпат и прилегающих прогибов, 1977) проводять межу між Дуклянською (частина Внутрішньої антиклінальної) і Кросненською зонами по простяганню долини р. Лубні. Інші, зокрема В. Даниш (1973), проводять цю межу східніше, практично по межі між Закарпатською та Львівською областями. Перехідну Ужоцьку підзону, в межах якої знаходиться східна частина парку, він відносить до Дуклянської зони на підставі спільног о розрізу крейдових відкладів. Проте, за загальними особливостями геологічної будови – практично суцільним поширенням палеогенових відкладів – Ужоцька підзона дуже подібна до Кросненської зони. У зв'язку з цим сучасними дослідниками зазначену ділянку відносять до Крос-

ненської (Сілезької) зони (Геологическая карта Украинских Карпат, 1977).

Відмінності у фізико-географічному поділі регіону розташування Ужанського НПП простежуються і на детальнішому рівні – у разі виділення фізико-географічних районів і підрайонів. За районуванням Л.І. Воропай і Н.О. Куниці (1965) західна та центральна частини Ужанського НПП розташовані в межах району Полонини Рівної Полонинсько-Чорногірської області, а східна – в районі Вододільного хребта Верховинської області. За Г.П. Міллером, О.М. Федірком (1990) національний парк знаходить тільки у межах одного району – Полонини Рівної в межах Середньогірно-полонинської області.

Згідно з детальнішим районуванням А.В. Мельника (1999) у парку представлені геокомплекси п'яти підрайонів: Стужицького, Рунського, Тарницького, Буківсько-Полонинського і Сянського (фрагментарно). Перші два належать до району Полонинського хребта Середньогірно-полонинської області, два інших та Сянський – відповідно, до Міжгірського та Опір-Сянського районів Міжгірно-Верховинської області (рис. 4.13).

Під фізико-географічними підрайонами А.В. Мельник розуміє *індивідуальні ландшафти*, які, займаючи досить значну територію (площою в декілька сот квадратних кілометрів), обмежені більш менш чіткими границями – долинами річок, чітко вираженими у рельєфі уступами тощо.

Місцеположення Ужанського НПП у системі ландшафтно-типологічної регіоналізації Українських Карпат. Відповідно до розбіжностей у фізико-географічному районуванні даного регіону Українських Карпат спостерігаються відмінності в ландшафтній регіоналізації. Згідно з однією з перших схем поділу Українських Карпат на природні ландшафти, територія Ужанського НПП

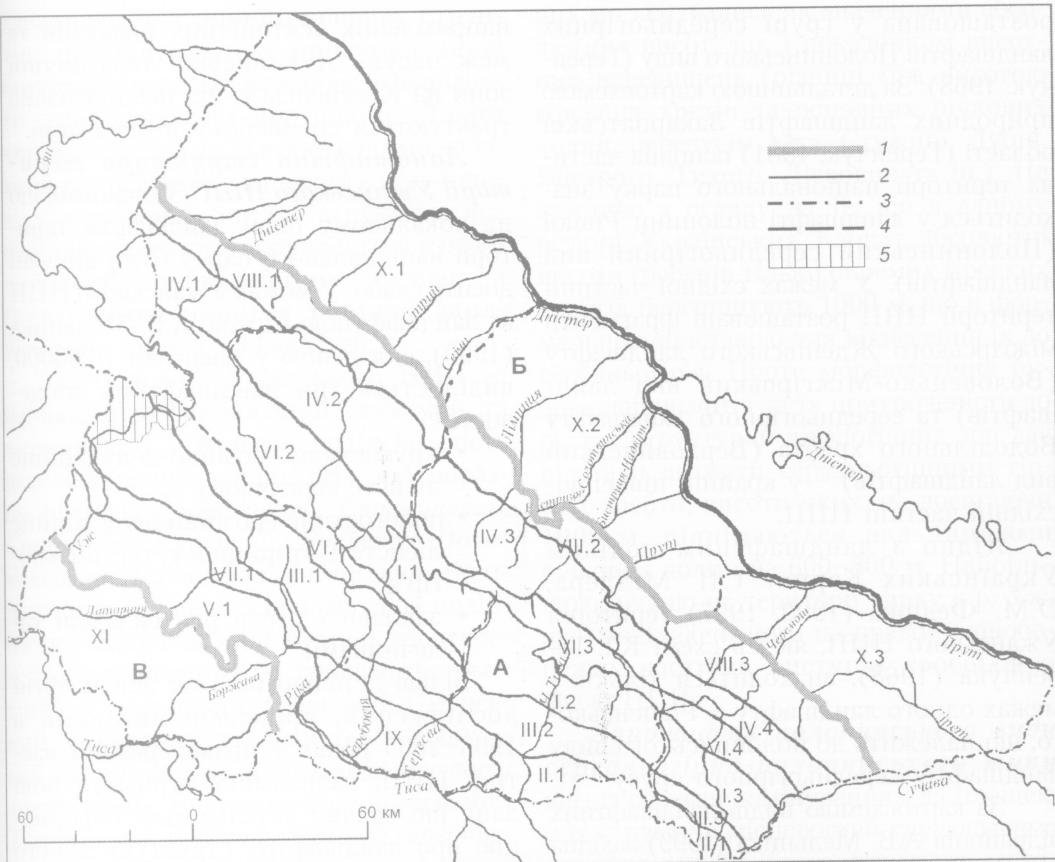

Рис. 4.13. Фізико-географічне районування Українських Карпат, за А.В. Мельником, 1999.

Регіональні ландшафтні одиниці: А. Гірсько-карпатський округ. I. Високогірно-полонинська область (Чорногірська)*. Райони: I.1. Негровецько-Буштульський (Привододільних або Внутрішніх Горганів). I.2. Свидовецько-Чорногорський. I.3. Грінявський. II. Область високогірно-полонинського ядра (Рахівсько-Чивчинська). Рахівсько-Чивчинський район. III. Середньогірно-полонинська (Полонинська) область. Райони: III.1. Полонинського хребта. III.2. Стіг-Плайський. III.3. Пневсько-Яровицький. IV. Середньогірно-скибова область (Зовнішніх Карпат). Райони: IV.1. Верхньодністерьських Бескидів. IV.2. Сколівських Бескидів. IV.3. Горганський (Скибових або Зовнішніх Горганів). IV.4. Середньогірних Покутсько-Буковинських Карпат. V. Низькогірно-вулканічна область (Вулканічних Карпат). Район вулканічного хребта. VI. Міжгірно-верховинська область (Вододільно-верховинська). Райони: VI.1. Міжгірський (Воловецько-Міжгірська верховина). VI.2. Отір-Сянський (Стрийсько-Сянська верховина). VI.3. Улоговинний. VI.4. Путильський (Ворохта-Путильське низькогір'я). VII. Низькогірно-стрімчакова область (Міжгірських улоговин і Стрімчакових гряд). Райони: VII.1. Тур'янський (Березно-Ліпчанське міжгір'я). VII.2. Угольський. VIII. Низькогірно-скибова область (Крайового низькогір'я). Райони: VIII.1. Бескидського краєвого низькогір'я. VIII.2. Горганського краєвого низькогір'я. VIII.3. Низькогірних Покутсько-Буковинських Карпат. IX. Горбогірно-улоговинна область (Солотвинської (Верхньотисенської) улоговини). Солотвинський (Верхньотисенський) район. Б. Передкарпатський округ. X. Передгірно-височинна область (Передкарпаття). X.1. Підобласть прибесідського передгір'я (Західне Передкарпаття). X.2. Підобласть пригорянського передгір'я (Середнє Передкарпаття). X.3. Підобласть покутсько-буковинського передгір'я (Східне Передкарпаття). В. Закарпатський округ. XI. Передгірно-низовинна область (Закарпатської рівнини) (райони Притисинської (Чоп-Мукачівської) низовини, Іршавської улоговини і вулканічних островів гор-богор'їв).

Межі ландшафтних одиниць: 1 – округів; 2 – областей; 3 – підобластей; 4 – районів.

5 – територія Ужанського НПП.

* Назви регіональних ландшафтних одиниць у дужках за П.М. Цисем, 1968

розташована у групі середньогірних ландшафтів Полонинського виду (Геренчук, 1968). За детальнішою картосхемою природних ландшафтів Закарпатської області (Геренчук, 1981) основна частина території національного парку знаходитьться у ландшафті полонини Рівної (Полонинський середньогірний вид ландшафтів). У межах східної частини території НПП розташовані фрагменти міжгірського Жденівського ландшафту (Воловецько-Міжгірський вид ландшафтів) та середньогірного ландшафту Вододільного хребта (Верховинський вид ландшафтів) – у крайній південно-східній частині НПП.

Згідно з ландшафтним поділом Українських Карпат Г.П. Міллера, О.М. Федірка (1990, 1997) територія Ужанського НПП, як і в схемі К.І. Геренчука (1968), знаходиться тільки у межах одного ландшафту – Рівненського, що належить до полонинського виду ландшафтів середньогірного ярусу.

За картосхемою видів ландшафтних підрайонів А.В. Мельника (1999) західна та центральна частини парку належать до Полонинського виду ландшафтів Середньогірно-полонинського типу, а східна частина НПП – до Пікуйського виду Середньогірно-скибового типу та фрагментарно – до Турківського виду Міжгірно-Верховинського типу. Межу між Полонинським та Пікуйським видами ландшафтів автор проводить по лінії долин річок Бистрий (р. Мошка) та Тихий.

Зазначені розходження у ландшафтній регіоналізації території Ужанського НПП пояснюються як деякими розбіжностями у методичних підходах до виділення та типізації ландшафтів, так і недостатнім рівнем вивчення географами власне цієї прикордонної частини території України. Значну проблему для визначення меж між індивідуальними ландшафтами створює розташування у досліджуваному регіоні багатьох різно-

напрямлених тектонічних розломів та меж насуву Дуклянської тектонічної зони на Кросненську, які неоднозначно трактуються спеціалістами-геологами.

Ландшафтна структура території Ужанського НПП. Зазначимо, що на локальному рівні ландшафти території національного парку були вивчені досить слабо. У межах Ужанського НПП за ландшафтною картою А.В. Мельника (1999), складеною у масштабі 1:200000, виділяється три ландшафтних місцевості:

- крутосхиле еrozійно-денудаційне лісисте середньогір'я;
- пологосхиле еrozійно-денудаційне лісисте і вторинно-лучне низько-гір'я;
- заплави і русла рік, складені галечниками.

Більш детальні польові ландшафтні дослідження, проведені авторами в 1993–2005 роках у правобережній частині НПП, дали змогу отримати нові дані, що значно деталізувало інформацію про ландшафтну структуру даного регіону Українських Карпат. Зокрема, виділено новий індивідуальний ландшафт, нову місцевість та встановлено особливості будови ландшафтів і місцевостей на рівні, стрій і урочищ. Детальні дослідження (у масштабі 1:25000) проводилися за методикою польового ландшафтного знімання гірських територій, розробленою Г.П. Міллером (1972). Результати досліджень представлені на ландшафтній карті Ужанського НПП у масштабі 1:100000 (рис. 4.14).

Услід за основоположниками львівської ландшафтознавчої школи К.І. Геренчуком, Г.П. Міллером під *природним ландшафтом* ми розуміємо “закономірно побудовану систему морфологічних частин (фацій, урочищ, місцевостей і ярусів), які утворилися на спільній структурно-літологічній основі. Остання відзначається своїм місцевим кліматом,

характером рослинного покриву і ґрунтів, індивідуальною морфологічною структурою, що дає можливість відрізняти один ландшафт від іншого". Таким чином, основними діагностичними ознаками природного ландшафту є його індивідуальна морфологічна структура, яка найбільш показово проявляється в особливостях геоморфологічної будови та ґрутово-рослинному покриві ландшафтних стрій і місцевостей.

На території Ужанського НПП за ознаками морфологічної структури та вираженості у рельєфі виділено шість індивідуальних ландшафтів, які виразно різняться між собою: *Стужицький, Стінський, Рунський, Буківсько-Полонинський, Тарницький і Сянський*. Виділені індивідуальні ландшафти за подібністю морфологічної будови місцевостей і стрій належать до ландшафтів трьох типів. Стужицький, Стінський і Рунський ландшафти утворюють *Полонинський вид середньогірно-полонинського типу ландшафтів*, Буківсько-Полонинський і Тарницький – *Пікуйський вид середньогірно-скибового типу ландшафтів*, а Сянський ландшафт належить до *Турківського виду міжгірно-верховинського типу ландшафтів*. Останній ландшафт представлений у національному парку тільки фрагментарно, проте він добре препрезентований у Надсянському регіональному ландшафтному парку (Львівська область), разом з яким Ужанський НПП входить до складу міжнародного біосферного резервату "Східні Карпати". Порівняно з найбільш детальною на сьогодні схемою ландшафтної регіоналізації Українських Карпат А.В. Мельника (1999) нами виділено новий Стінський ландшафт у межах Стужицького та уточнено межу між Стужицьким і Тарницьким ландшафтами (Брусак, Кричевська, 2001).

Зазначимо, що при віднесенні ландшафтів до середньогірніх чи низькогір-

них ми керувались як значеннями абсолютнох висот, так і показником висотних перевищень (різниці між висотою гірських хребтів та основних річкових долин, передусім Ужа, Стужиці, Лубні, Бистрого, Тихого, Лісковця та ін.). Це важливо з огляду на те, що в даному регіоні Українських Карпат абсолютні висоти гребенів тільки окремих гірських хребтів перевищують 1000 м, що є формальною підставою для віднесення їх до середньогір'я. Проте морфологічна будова ландшафтів та їх приуроченість до різних структурно-літологічних зон дає підстави вважати середньогірнimi гірськими хребти, висоти яких, не досягаючи 1000 м, піднімаються над днищами річкових долин на 600–800 м. Найбільшою річкою на території парку є р. Уж, яка, поділяючи його на право- і лівобережну частини, виступає своєрідною віссю НПП.

Ландшафти полонинського виду середньогірно-полонинського типу відзначаються домінуванням за площею у їх структурі місцевостей крутосхилого ерозійно-денудаційного лісистого середньогір'я. Місцевості середньогір'я об'єднують гірські хребти, максимальні висоти яких досягають 800–1250 м н.р.м. Вони складені переважно груборитмічним і середньоритмічним пісковиковим крейдово-палеогеновим флюшем Дуклянської зони. Гірські хребти, що дренуються деревоподібною і паралельною системою річок, вкриті яворово-буковими, ялицево-буковими та буковими лісами переважно на темно-бурих і частково світло-бурих гірсько-лісових слабопотужних сильносkeletalних суглинкових ґрунтах. Фрагментарно у цій місцевості на кульмінаційних висотах (понад 1180–1200 м) поширене криволісся з горобини і вільхи зеленої, букове "криволісся", пустынні луки і чорницеві пустыща на дерново-буровоземних слабопотужних сильносkeletalних суглинкових ґрунтах.

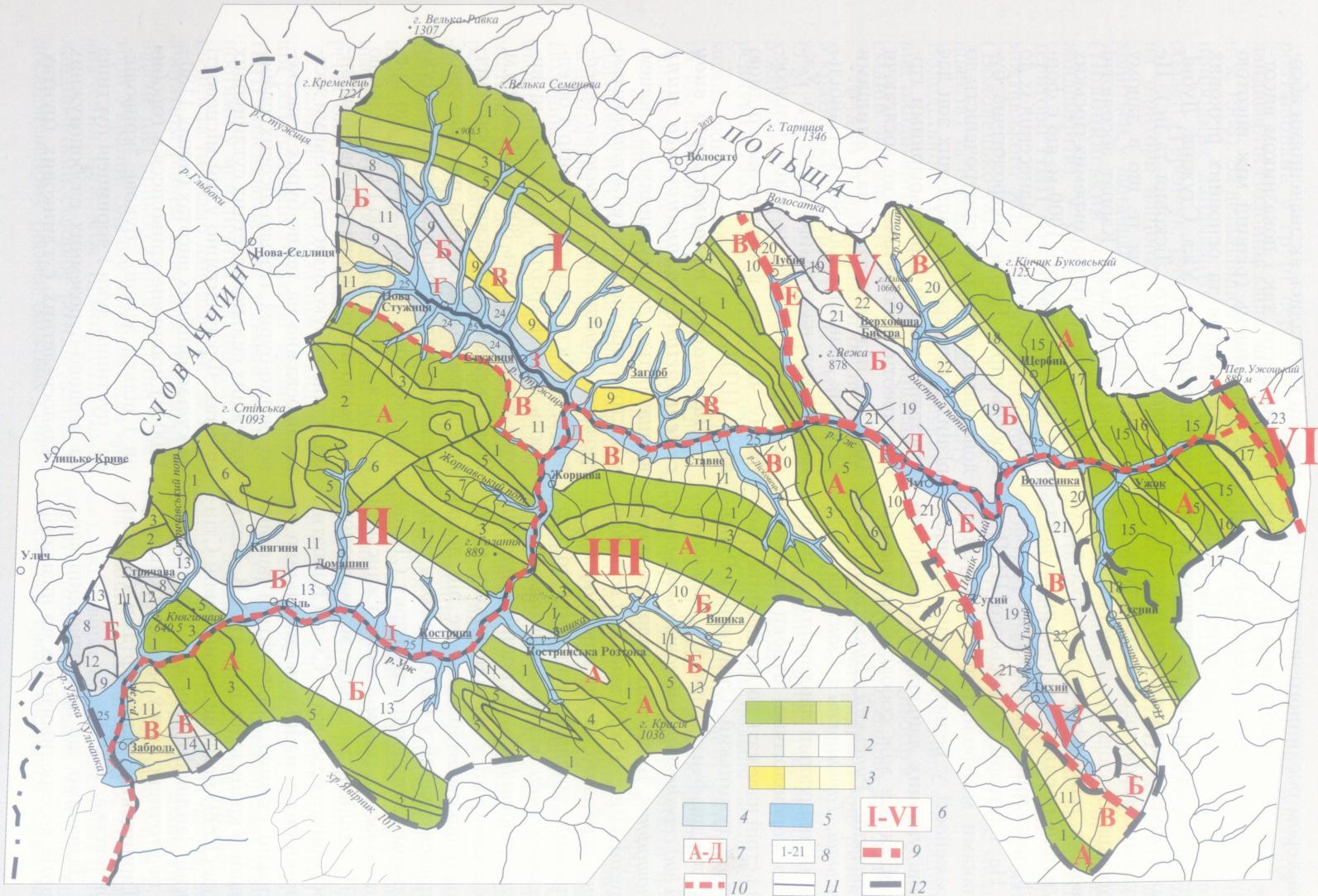

Рис. 4.14. Ландшафтна картосхема території Ужанського національного природного парку (зменшено з масштабу 1:100 000)

Умовні позначення до рис. 4.14

Групи стрій висотних місцевостей: 1 – крутосхилого ерозійно-денудаційного лісистого середньогір'я; 2 – крутосхилого ерозійно-денудаційного лісистого і вторинно-лучного низькогір'я; 3 – спадистосхилого еrozійно-денудаційного лісистого і вторинно-лучного низькогір'я; 4 – високих терасованих вторинно-лучних схилів міжгірських долин; 5 – терасованих днищ міжгірських долин.

Індекси: 6 – ландшафтів; 7 – висотних місцевостей; 8 – літогенетичних стрій.

Межі: 9 – видів ландшафтів; 10 – індивідуальних ландшафтів; 11 – літогенетичних стрій; 12 – Ужанського НПП.

Індивідуальні ландшафти: I. Стужицький. II. Стінський. III. Рунський. IV. Тарницький. V. Буківсько-Полонинський. VI. Сянський.

Висотна місцевість А. Крутосхиле ерозійно-денудаційне лісисте середньогір'я (800–1250 м н.р.м.) складене переважно грубо- та середньоритмічним пісковиковим флішем Дуклянської та Кросненської зон, дреноване деревоподібною і паралельною системою річок з прохолодним (липень +11°C, січень -7°C), вологим (1300–1450 мм) кліматом, з пануванням субформацій яворово-букових, ялицево-букових і букових лісів та фрагментами криволісся з вільхи зеленої і горобини, чорницевими пустынами і післялісовими луками на темно- і світло-бурих гірсько-лісових слабопотужних сильноскелетних суглинкових ґрунтах і гірсько-лучних буровеземах.

Висотна місцевість Б. Крутосхиле ерозійно-денудаційне лісисте і вторинно-лучне низькогір'я (500–750 м н.р.м.), складене переважно середньоритмічним аргілітово-пісковиковим флішем Дуклянської та Кросненської зон, дреноване паралельною системою річок з помірно теплим (липень +15°C, січень -6°C), вологим (1200–1250 мм) кліматом, з пануванням субформацій яворово-букових і грабово-букових лісів і вторинних березняків і смеречників та післяліsovих луків на світло-бурих гірсько-лісовых потужних середньоскелетних суглинкових ґрунтах.

Висотна місцевість В. Спадистосхиле еrozійно-денудаційне лісисте і вторинно-лучне низькогір'я (450–700 м н.р.м.), складене тонкоритмічним флішем (з перевагою аргілітів та алевролітів) Дуклянської та Кросненської зон, дреноване паралельною системою річок з помірно теплим (липень +15°C, січень -5,5°C), вологим (1200–1250 мм) кліматом, з пануванням субформацій букових і смереково-букових лісів та вторинних березняків, вільшняків, грабняків, смеречників і післяліsovих луків на світло-бурих гірсько-лісовых і дерново-буровеземних потужних слабоскелетних суглинкових ґрунтах.

Висотна місцевість Г. Високі терасовані вторинно-лучні схили міжгірських долин (400–480 м н.р.м.) з прохолодним (липень +16°C, січень -5°C), вологим (блізько 1000 мм) кліматом, вкриті вторинними різnotравними луками, осередками грабняків і березняків на світло-бурих гірсько-лісовых і дерново-буровеземних глейових і лучно-буровеземних суглинкових кам'янистих ґрунтах різного ступеня змитості, сформованих на алювіальних відкладах, частково розорані.

Висотна місцевість Д. Терасовані днища міжгірських долин (240–480 м н.р.м.) з прохолодним (липень +16°C, січень -5°C), вологим (блізько 1000 мм) кліматом і ріками паводкового режиму, вкриті вільшняками, вторинними березово-грабовими лісами та гідрофільними різnotравними луками на дерново-буровеземних глейових і лучно-буровеземних суглинкових кам'янистих ґрунтах, сформованих на алювіальних відкладах.

Літогенетичні стрій

Стрія 1. Заокруглені гребені головних хребтів та їх відрогів із дуже (17–25°) і надзвичайно (25–35°) крутими схилами та круті схили в середній частині хребтів, складені сірими масивними дрібнозернистими пісковиками лютської світи і середньо- та груборитмічним піщанистим флішем верхньоберезнянської підсвіти (голубувато-сірими пісковиками, алевролітами, темно-сірими аргілітами, фукоїдними мергелями) з вологими яворово-буковими, ялицево-буковими і буковими лісами на темно- (переважно) і світло-бурих (частково) гірсько-лісовых середньоскелетних ґрунтах та з фрагментами криволісся з вільхи зеленої і горобини та лохиново-чорницевими пустынами на гірсько-лучних буровеземах.

Стрія 2. Заокруглені і вузькі скелясті гребені хребтів з дуже і надзвичайно крутими, місцями обривистими (35–60°) схилами зі скелястими виходами, складеними сірими грубоверстуватими пісковиками, гравелітами і конгломератами ставнянської світи з вологими буковими лісами та з фрагментами горобинового криволісся на темно-бурих гірсько-лісowych сильноскелетних суглинкових ґрунтах.

Стрія 3. Поєднання вузьких спадистих гребенів відрогів другорядних хребтів, водозберібрних лійок, крутих (12–17°) і дуже крутых схилів, складених середньоритмічним флішем (зеленувато-сірими алевролітами і аргілітами, сірими пісковиками і мергелями) стрічавської світи з вологими буковими, ялицево-

буковими та буково-ялицевими лісами на темно- (переважно) і світло-бурих (частково) гірсько-лісових середньоскелетних суглинкових ґрунтах.

Стрія 4. Поєднання вузьких спадистих гребенів хребтів, водозбірних лійок і крутых прируслових схилів, складених піщано-глинистим тонко- і середньоритмічним флішем (темно-сірими аргілітами, алевролітами і голубувато-сірими пісковиками) *нижньоберезнянської підсвіти* з вологими яворово-буковими, буковими і грабово-буковими лісами на темно- і світло-бурих гірсько-лісових потужних суглинкових ґрунтах.

Стрія 5. Поєднання вузьких спадистих гребенів відрогів головних хребтів, водозбірних лійок і крутых схилів, складених сірими грубоверстуватими пісковиками, гравелітами і конгломератами *ставнянської світи* з вологими і сируватими буковими, ялицево-буковими лісами на темно- і світло-бурих гірсько-лісових середньоскелетних легкосуглинкових ґрунтах.

Стрія 6. Поєднання водозбірних лійок і крутых схилів, складених строкатими глинистими породами (чорними сланцоватими, голубими мергелистими і сірими аргілітами та алевролітами з рідкими прошарками сірих і зеленувато-сірих пісковиків) *менілітової, вишківської та красненської світі* з вологими і сируватими буковими, грабово-буковими і місцями ялицево-буковими лісами на темно- і світло-бурих гірсько-лісових потужних суглинкових ґрунтах.

Стрія 7. Поєднання водозбірних лійок та дуже крутых придолинних схилів, складених дрібноритмічним глинистим флішем (голубі мергелисті аргіліти, зеленувато-сірі та строкаті аргіліти і алевроліти) *солянської світи* з вологими і сируватими яворово-буковими, ялицево-буковими лісами і вторинними смерековими бучинами і смеречниками на світло-бурих гірсько-лісових потужних важкосуглинкових ґрунтах.

Стрія 8. Поєднання спадистих гребенів, водозбірних лійок та дуже крутых схилів, складених сірими грубоверстуватими пісковики, гравелітами й аргелітами *ставнянської світи* з вологими буковими і грабово-буковими лісами та вторинними березняками і грабняками на світло-бурих гірсько-лісових сильноскелетних легкосуглинкових ґрунтах.

Стрія 9. Поєднання згладжених гребенів відрогів хребтів, водозбірних лійок і крутых придолинних схилів, складених голубувато-сірими масивними пісковиками, алевролітами, темно-сірими аргілітами і фукоїдними мергелями *верхньоберезнянської підсвіти* і місцями сірими масивними дрібнозернистими пісковиками *лютської світи* з вологими бучинами, вторинними грабняками та післялісовими луками на світло-бурих гірсько-лісових середньоскелетних легкосуглинкових слабозмінтих ґрунтах.

Стрія 10. Поєднання розлогих гребенів, спадистих схилів і виположених водозбірних лійок, складених строкатими глинистими породами (чорними сланцоватими, голубими мергелистими і сірими аргілітами та алевролітами з рідкими прошарками сірих і зеленувато-сірих пісковиків) *менілітової, красненської та вишківської світі* з вологими буковими і грабово-буковими лісами та вторинними березняками і післялісовими луками, часто під с/г угіддями на світло-бурих гірсько-лісових і дерново-буроземних суглинкових слабозмінтих ґрунтах.

Стрія 11. Придолинні спадисті схили і відроги хребтів та спадистосхилові межиріччя, що розчленовані долинами другорядних річик та складені темно-сірими аргілітами, алевролітами і голубувато-сірими пісковиками *нижньоберезнянської підсвіти* з вологими чистими бучинами, грабово-буковими та вторинними буково-смерековими, грабовими і березовими лісами, післялісовими луками, часто під с/г угіддями і населеними пунктами на світло-бурих гірсько-лісових середньопотужних суглинкових слабозмінтих ґрунтах.

Стрія 12. Поєднання вузьких спадистих гребенів відрогів другорядних хребтів та крутых схилів, складених середньоритмічним флішем (зеленуватими аргілітами, алевролітами і сірими пісковиками) *стрічавської світи* з вологими буковими та грабово-буковими лісами на світло-бурих гірсько-лісових середньоскелетних суглинкових ґрунтах.

Стрія 13. Придолинні спадисті та круті схили, складені строкатими глинистими породами (сірими аргілітами та алевролітами з рідкими прошарками сірих і зеленувато-сірих пісковиків) *сольської світи* з вологими буковими і грабово-буковими лісами на світло-бурих гірсько-лісових суглинкових ґрунтах.

Стрія 14. Поєднання крутых схилів, складених голубувато-сірими масивними пісковиками, алевролітами, темно-сірими аргілітами і фукоїдними мергелями *верхньоберезнянської підсвіти* та сірими масивними дрібнозернистими пісковиками *лютської світи* з вологими буковими і грабово-букові лісами на світло-бурих гірсько-лісових сильноскелетних суглинкових ґрунтах.

Стрія 15. Заокруглені гребені головних хребтів та їх відрогів із сильно спадистими, крутими та дуже крутими схилами, складеними сірими грубоверстуватими пісковиками, гравелітами і арглітами *ужоцької світи* з вологими буковими лісами на темно-бурих гірсько-лісових сильносkeletalних суглинкових ґрунтах та з фрагментами біловусово-щучниководернистих субальпійських лук і лохиново-чорницевих пустын на гірсько-лучних буроземах.

Стрія 16. Придолинні спадисті та сильноспадисті схили вздовж другорядних потоків, складені сірими арглітами, алевролітами і пісковиками *лузької світи* з вологими буковими лісами на світло-бурих гірсько-лісових середньосkeletalних суглинкових ґрунтах.

Стрія 17. Круті та сильно спадисті схили, складені сірими аргелітами і алевролітами з горизонтом фауни *гуснянської світи* та чорними арглітами *менілітової світи* з вологими буковими лісами та вторинними смерековими і смереково-буковими лісами на темно- і світло-бурих гірсько-лісових потужних суглинкових ґрунтах.

Стрія 18. Дуже та надзвичайно круті схили, складені сірими алевролітами і арглітами *гуснянської світи* з буковими лісами та вторинними луками на світло-бурих гірсько-лісових ґрунтах.

Стрія 19. Піраміdalні вершини та гострі східчасті гребені хребтів із крутими і дуже крутими схилами, складеними сірими грубоверстуватими пісковиками, гравелітами і арглітами *ужоцької світи* з вологими буковими і яворово-буковими лісами на темно- (фрагментарно) і світло-бурих гірсько-лісових середньосkeletalних суглинкових ґрунтах.

Стрія 20. Спадисті та сильноспадисті схили, складені сірими арглітами і алевролітами *кросненської світи* з вологими буковими лісами та вторинними луками на світло-бурих гірсько-лісових потужних суглинкових та дерново-буроземних слабозмитих ґрунтах, частково під ріллею.

Стрія 21. Поєднання вузьких спадистих гребенів другорядних гірських хребтів з дуже крутими і крутими пригребеневими і сильно спадистими придолинними схилами, складеними сірими арглітами, алевролітами і пісковиками *лузької світи* з вологими буковими лісами на світло-бурих гірсько-лісових середньосkeletalних суглинкових ґрунтах.

Стрія 22. Поєднання спадистих і крутых придолинних схилів і невеликих водозбірних лійок, складених тонко- та середньоритмічним переважно глинистим флішем *верхньошипотської*, *яловецької*, *нижньоберезнянської*, *гуснянської*, *менілітової* і *кросненської світи* з вологими буковими та вторинними смерековими лісами і луками на світло-бурих гірсько-лісових потужних суглинкових ґрунтах.

Стрія 23. Поєднання вузького спадистого гребеня хребта і крутых пригребеневих схилів, складених чорними арглітами з прошарками пісковиковиків *нижньокросненської підсвіти* з вологими буковими та вторинними смерековими і смереково-буковими лісами на темно-бурих гірсько-лісових середньосkeletalних суглинкових ґрунтах.

Стрія 24. Пологопадаючі і спадисті поверхні та круті уступи IV надзаплавної тераси, складеної у цоколі ритмічним чергуванням чорних, зеленувато-сірих і сірих арглітів з алевролітами та дрібнозернистими хвилястошаруватими пісковиками *нижньоберезнянської підсвіти*, що перекриті суглинисто-галечниковим алювієм, вкриті буковими лісами і вторинними грабняками, березняками і різнотравними луками на світло-бурих гірсько-лісових суглинкових і дерново-буроземних ґрунтах різної змитості, частково розорані.

Стрія 25. Комплекс рівних ($0-1^\circ$) поверхонь заплав та похилих ($1-3^\circ$) і слабоспадистих ($3-5^\circ$) поверхонь низьких (І-ІІ) терас, часто цокольних, складених галечниковим алювієм і валунами з вологими і сирими вільшняками, гірофільними луками і місцями вербняками на дерново-буроземних глейових і лучно-буроземних суглинкових кам'янистих ґрунтах, під сільсько-господарськими угіддями, населеними пунктами і дорогами.

У структурі місцевостей середньогір'я виділяють сім видів стрій, серед яких найвище гіпсометричне положення займають стрії 1-го і 2-го видів.

Підпорядковане за площею положення у структурі ландшафтів середньогір-

но-полонинського типу займають місцевості *круто- і спадистосхилого ерозійно-денудаційного лісистого і вторинно-лучного низькогір'я*. Місцевості низькогір'я утворені переважно другорядними гірськими хребтами та відрогами головних гірських

хребтів, які досягають 500–800 м н.р.м. і складені, як правило, тонко- і середньоритмічним крейдово-палеогеновим флішем (з перевагою аргілітів та алевролітів) Дуклянської зони. Ці хребти дренуються паралельною системою річок і вкриті буковими і, меншою мірою, ялицево-буковими та вторинними грабовими, березовими і вільховими лісами на світло-бурих гірсько-лісових потужних слабоскелетних ґрунтах. На окультурених ділянках низькогірних місцевостей на місці світло-бурих гірсько-лісових сформувалися дерново-буровозні слабоскелетні суглинкові ґрунти різної змістості. Окультурені ділянки використовуються під пасовища, сіножаті і ріллю.

У структурі місцевостей низькогір'я виділяють сім видів стрій. Зокрема, для спадистосхилого ерозійно-денудаційного лісистого і вторинно-лучного низькогір'я характерні стрій 10-го і 11-го видів, а для крутосхилого ерозійно-денудаційного переважно лісистого і частково вторинно-лучного низькогір'я – стрій 8-го, 9-го, 12-го і 13-го видів, проте стрій 9-го, 11-го і 13-го видів зустрічаються у межах місцевостей як крутосхилого, так і спадистосхилого низькогір'я.

У межах полонинського виду ландшафтів виділено три індивідуальні ландшафти – Стужицький, Стінський і Рунський.

Стужицький ландшафт займає центральну частину правобережної частини території національного парку, охоплюючи в основному басейн р. Стужиця. Цей ландшафт, окрім прикордонної української частини, займає суміжні із нею території польських Бещад та словацьких Буковських Верхів уздовж найвищого у НПП гірського хребта з вершинами Кременець (1221 м), Велика Равка (1307 м), що на території Польщі, Волосацьке Бердо (1123 м), Черемха (1131 м). Геологічну основу ландшафту на території

парку складають масивні пісковики, піщаний і глинистий середньоритмічний фліш верхньої крейди та палеогену значної потужності (до 8000 м), які утворюють Дуклянську покривну структуру. Корінні відклади покриті четвертинними суглинковими відкладами різної потужності і щебенюватості, вздовж підніжжя скельних утворень трапляються щебенево-кам'яні розсипи. Рельєф ландшафту представлений *крутосхилим середньогір'ям* з двома денудаційними рівнями та *спадистосхилим низькогір'ям*. У середньогір'ї на полонинському денудаційному рівні розташовані найвищі в НПП гірські вершини – Кременець (1221 м) і Черемха (1131 м). Гребені південних і південно-західних відрогів найвищого у НПП гірського хребта з вершинами 900–920 м утворюють підполонинський (Бескидський) денудаційний рівень.

Для місцевості крутосхилого середньогір'я характерна висотна поясність рослинності. На придолинних схилах уздовж верхів'я р. Стужиці (потік Кам'янистий) та у районі злиття потоків Семенівський і Бистрий місцями зустрічаються монокультури смереки. Вище на дуже крутих ($17\text{--}25^\circ$) і надзвичайно крутих ($25\text{--}35^\circ$) схилах поширені ялицево-букові і буково-ялицеві ліси (у районі хребтів Хресті, частково Кам'яний і на придолинних схилах вздовж потоків Семенів і Гусарів), а також чисті букові ліси (у районі вершин Бескид Волосацький–Черемха–Волосацьке Бердо у верхів'ях потоків Світлий, Розтока і Лубня). Найвище гіпсометричне положення у лісовому ярусі займають яворово-букові ліси на пригребеневих схилах між вершинами Кременець–Велика Равка–Велика Семенова–Каньчова–Полонинка. Тут часто спостерігається букове і яворово-букове “криволісся”, зумовлене едафічними факторами. На висотах понад 1180–1250 м фрагментарно поширене

криволісся з горобини і вільхи зеленої, післялісові луки і чорницеві пустыща, а також субальпійські луки (полонини) на привершинних схилах г. Велика Равка.

Стужицький ландшафт характеризується такими особливостями: 1) приблизно рівноцінне за площею поширення відкладів верхньої крейди і палеогену; 2) більш стійкі до денудації палеогенові відклади лютської і ставнянської світ і частково верхньоберезнянської підсвіти верхньої крейди складають ядро головних гірських хребтів і їх відрогів, формуючи місцевість крутосхилого ерозійно-денудаційного лісистого середньогір'я; 3) найбільш піддатливі до денудації відклади верхньої крейди (нижньоберезнянська підсвіта) і частково еоцен-олігоцену поширені широкою смугою вздовж долини р. Стужиця, залягаючи в основі місцевості спадистосхилого еrozійно-денудаційного лісистого і вторинно-лучного низькогір'я; 4) згадані місцевості займають приблизно однакову площину у структурі ландшафту; 5) значні площини припадають на місцевості річкових долин, серед яких виділяється місцевість високих терасованих вторинно-лучних схилів міжгірських долин, що відповідає залишкам IV надзаплавної тераси; 6) стрії мають діагональний напрямок простягання, який відповідає генеральним напрямкам тектонічних порушень.

Стінський ландшафт вперше виділений у структурі ландшафтів Українських Карпат. За своїми характеристиками він схожий до попереднього і займає західну правобережну частину території парку. Ландшафт приурочений до масивного хр. Стінка у межах України і продовжується у межах Словаччини на теренах Буковських Верхів. Геологічну основу його території у парку складають сірі грубоверстуваті пісковики еоцену (ставнянські верстви) та середньоритмічний піщаний і глинистий філіш верхньої крейди і палеогену Дуклянської

покривної структури. Найвищий поверх рельєфу займає підполонинський денудаційний рівень, представлений гребнем хр. Стінка з вершинами Стінська (1092 м) і безіменна (1063 м). Вздовж південних пригребеневих схилів хребта Стінка у районі г. Стінська знаходяться найбільші скельні утворення у межах Ужанського НПП – скелі заввишки до 25–40 м, які простягаються двома відрізками відповідно на 1,2 і 0,7 км. Уздовж підніжжя скельних утворень трапляються нагромадження брил різних розмірів.

Окрім хребта Стінка у місцевість крутосхилого еrozійно-денудаційного лісистого середньогір'я віднесено його західний відріг з вершинами Припор (819 м) і Рожок (792 м) та відокремлені від Стінки хребет Голаня з вершинами Домашинський Верх (987 м), безіменна (922 м) і Голаня (889 м) та безіменний хребет (межиріччя Жорнавського і Парашинського потоків) з безіменними вершинами 839 м і 636 м. Гребінь південного відрогу хребта Голаня, складений сірими і голубувато-сірими грубоверстуватими пісковиками верхньоберезнянських верств, характеризується наявністю скельних форм заввишки до 10–15 м, що простягаються до долини Ужа на відстань до 1 км. У місцевість крутосхилого середньогір'я віднесено також гірський масив з вершиною Княгиниця (640,5 м) на межиріччі Стрічавського і Княгининського потоків, який у морфоструктурному відношенні є продовженням хребта Явірник, розташованого на лівобережжі Ужа.

Південну частину ландшафту займає крутосхиле еrozійно-денудаційне лісисте низькогір'я, яке об'єднує спадистосхилові придолинні переважно вторинно-лучні ділянки навколо сіл Стричава, Княгиня і Домашин та відособлені сильно спадисто- і крутосхилові межиріччя між потоками Улічка (Улічанка), Стрічавським,

Княгининським, Домашинським, Глибоким, Іванчовським і Дубрівським, які фіксуються безіменними вершинами відповідно 488 м, 563, 502, 585 і 552 м та утворюють придолинний (прирічковий верхній) денудаційний рівень.

Хребет Стінка та його відроги вкриті буковими лісами і тільки на хребті Голаня та на привододільних схилах у басейні Жорнавського потоку збереглись ялицево-букові ліси. Крутосхили низькогір'я, що тягнуться вздовж долини Ужа, вкриті буковими і грабово-буковими лісами, а ділянки низькогір'я зі спадистими схилами навколо населених пунктів – вторинними луками та грабняками.

Особливостями Стінського ландшафту є: 1) надзвичайно висока концентрація і різнонапрямлений характер тектонічних порушень як загальнокарпатського, так і перпендикулярного до останнього простягання; 2) остання обставина суттєво визначила характер поширення і співвідношення відкладів верхньої крейди і палеогену і відповідно специфічний діагонально-субширотний рисунок ландшафту на стріальномому рівні; 3) загалом у рисунку ланшафту вичітуються також і кільцева структура навколо верхів'я р. Домашин, оточеного хребтом Стінка і його відрогами. Існування тут кільцевої структури пов'язують з місцем падіння метеориту або з так званою *астропроблемою* (Стойко, Шушняк, Кричевська, 1998); 4) середньогірне ядро ландшафту (величина вертикального розчленування місцевості досягає 500–600 м) утворюють найбільш стійкі до денудації відклади еоцену (ставнянські верстви); 5) порівняно зі Стужицьким ландшафтом значно більші площини займають відклади верхньоберезнянської підсвіти, які у комплексі із відкладами лютської світи палеоцену (аналогічними за літологічним складом) формують масивні і глибоко розчленено-

вані відроги хр. Стінка, хр. Голаня, безіменного хребта між Жорнавським і Папоротним потоками та крутосхилий масив з вершиною Княгиниця. Комплекс відкладів нижньоберезнянських верств верхньої крейди і лютських верств палеоцену займають значно нижчий гіпсометричний рівень порівняно зі Стужицьким ландшафтом.

Рунський ландшафт є найбільшим за площею у межах НПП і займає південно-західну лівобережну частину території парку. За морфологічною будовою він схожий до Стужицького і Стінського та приурочений до двох основних гірських хребтів: Явірника з найвищою одноіменною вершиною (1017 м) і безіменного хребта з вершиною Холопець (967 м) і безіменною (1033 м). Геологічну основу ландшафту на території парку складають грубоверстуваті пісковики, піщаний і глинистий філіш верхньої крейди та палеогену Дуклянської покривної структури. Рельєф ландшафту представлений в основному *крутосхилим середньогір'ям* з двома денудаційними рівнями та *спадистосхилим і крутосхилим низькогір'ям*, що займають приблизно однакову площину. Долина річки Уж, що відокремлює Рунський ландшафт від Стужицького і Стінського, у місцях поширення сірих масивних пісковиків лютських верств і середньоритмічного філішу з перевагою голубувато-сірих пісковиків нижньоберезнянської підсвіти різко звужується, утворюючи вузькі ущелиноподібні ділянки з порожистими руслами – Жорнавську і Явірницьку ущелини.

Місцевість спадистосхилого ерозійно-денудаційного лісистого і вторинно-лучного низькогір'я виділяється вздовж потоків Вишківський (в районі с. Вишків), Лісковець, верхніх частин басейнів потоків Сухий і Тихий та низів'їв потоку Банівський східніше с. Забродь. Дано низькогірна місцевість складена пере-

важно тонкоритмічним флішем (з перевагою різниколірних аргілітів і алевролітів) нижньоберезнянських верств верхньої крейди та стрічавських і сольських верств еоцену і менілітових і нижньокросненських верств олігоцену Дуклянської зони. Спадистосхилі низькогір'я розчленовані деревоподібною і паралельною системою зворів, які є допливами річок Вишкі і Баніцький. Панують тут букові і грабово-букові ліси на світло-бурих гірсько-лісових потужних слабоскелетних важкосуглинкових ґрунтах. Менші площини займають післялісові луки на дерново-буровоземних суглинкових потужних ґрунтах, частково розораних і під сільською забудовою.

Місцевість крутосхилого ерозійно-денудаційного лісистого низькогір'я займає придolinні північно-східні і частково південно-західні схили хребта Явірник, які дренуються деревоподібною системою річок (п. Глухий, п. Солотвинський, п. Костринський з допливами Сухий, Німецький, Розоцький і Прикрій, п. Тернівський, п. Корнишинський, верхів'я потоку Баніцький). Придолинні північно-східні дуже ($17\text{--}25^\circ$) і надзвичайно круті ($25\text{--}35^\circ$) схили складені строкатими глинистими породами (голубі мергелисти аргіліти; зеленувато-сірі та строкаті аргіліти і алевроліти) сольських верств еоцену. Придолинні південно-західні схили складені голубувато-сірими масивними пісковиками, алевролітами, темно-сірими аргілітами і фукоїдними мергелями верхньоберезнянських верств верхньої крейди та сірими масивними дрібнозернистими пісковиками лютських верств палеоцену. Поширені тут букові і грабово-букові ліси, серед яких збереглись ділянки стиглих насаджень на світло-бурих гірсько-лісових сильноскелетних суглинкових ґрунтах.

Ландшафти Пікуйського виду середньогірно-скибового типу займають східну частину Ужанського НПП. У їх

морфологічній структурі виділяються такі місцевості: 1) *крутосхиле ерозійно-денудаційне лісисте середньогір'я*; 2) *крутосхиле ерозійно-денудаційне лісисте і вторинно-лучне низькогір'я*; 3) *спадистосхиле еrozійно-денудаційне лісисте і вторинно-лучне низькогір'я*. У тектонічному відношенні ландшафти *середньогірно-скибового типу* приурочені до Кросненської зони (або Ужоцької підзони Дуклянської зони, за В. Данишем, 1973), яка є продовженням Сілезької зони (тектонічної одиниці Західних Карпат), має депресійний характер і тому її ще називають Центральною Карпатською депресією.

Місцевості *ерозійно-денудаційного середньогір'я і низькогір'я* займають приблизно однакові площини у межах ландшафтів *Пікуйського виду*. Місцевості крутосхилого і спадистосхилого низькогір'я чергаються між собою. Перша з них приурочена до відкладів ужоцької світи, що утворюють гострі вузькі гребені з піраміdalними вершинами Вежа (878 м), Плішка (1067 м) і Менчіл (1008 м) на правобережжі Ужа та хребет Гребінь з вершиною Гребінь (842 м) і кількома безіменними вершинами 851 м, 929 м і 952 м та безіменний хребет на межиріччі річок Сухий і Тихий з вершинами 652 м і 758 м у лівобережній частині парку. Місцевість спадистосхилого низькогір'я простягається вздовж річок (потоків) Лубня, Мошка (Бистрий), Сухий, Тихий і Гуснянський. Місцевість *терасованих днищ міжгірських долин* поширені на ландшафтах даного типу, як і в межах *середньогірно-полонинського типу*, проте займає дещо меншу площину.

У межах пікуйського виду ландшафтів виділено два індивідуальні ландшафти – Тарницький та Буківсько-Полонинський.

Тарницький ландшафт займає східну частину парку на правобережжі р. Уж від долини р. Лубня до Ужоцького

перевалу. Назву ландшафту запозичено у А.В. Мельника (1999), який слушно назвав його за найвищою вершиною – г. Тарниця (1346 м), що знаходиться на території Польщі у межах зазначеного гірського ландшафту. Геологічну основу ландшафту на території парку утворюють грубоверстуваті пісковики та середньоритмічний піщаний фліш палеогену та дрібноритмічний піщано-глиністий фліш нижньої і верхньої крейди (верхньошипітські, яловецькі і нижньоберезнянські верстви) потужністю до 8000 м. Найкраще виражені у рельєфі сірі грубоверстуваті пісковики, гравеліти й аргеліти ужоцьких верств еоцену. У крайній північно-східній частині НПП до них приурочений найвищий гірський хребет МБР “Східні Карпати”. У Бещадському парку народовому він фіксується вершинами Букове Бердо (1311 м), Тарниця (1346 м), Халіч (1333 м), Розипанець (1281 м), а на межі Бещадського ПН з Ужанським НПП – вершинами Полонина Буковська (1134 м), Кінчик Буковський (1250 м), Стінська (1212 м).

Ландшафт має досить своєрідну геоморфологічну будову. В його межах виділяють складчасто-ерозійне низькогір'я та складчасто-покривне середньогір'я. Рельєф крутосхилого низькогір'я представлений окремими гірськими хребтами з середніми висотами 750–900 м (г. Вежа – 878 м, г. Жолобина – 824 м). Тільки дві вершини на цій території сягають висоти понад 1000 м: г. Плішка – 1066 м та г. Менчіл – 1008 м. Спадистосхиле низькогір'я простягається вздовж долин річок Лубня і Мошка (Бистрий).

Середньогір'я представлене хребтом Полонина Буковська, в межах якого виділяють два денудаційних рівні: полонинський, що фіксується найвищими вершинами г. Кінчик Буковський (1250 м), г. Розипанець-Стінський (1207 м), Стінська (1212 м); та підполонинський, яко-

му відповідають вершини та відроги нижчих гіпсометричних рівнів, зокрема, Ополнек (1028 м) і Пinyaшкови (960 м) (Стойко, Шушняк, Кричевська, 1998).

У межах місцевостей крутосхилого ерозійно-денудаційного середньогір'я і низькогір'я поширені вологі чисті бучини, у верхів'ях р. Уж зустрічаються вторинні смеречники і смерекові бучини. На гребені хребта Полонина Буковська у місцевості середньогір'я вздовж державного кордону поширені субальпійські луки і криволісся з вільхи зеленої і горобини. У межах місцевості спадистосхилого еrozійно-денудаційного низькогір'я на місці чистих букових лісів поширені післялісові луки, що використовуються як сіножаті і пасовища, а частина – розорана.

Основними діагностичними ознаками Тарницького ландшафту є: 1) практично повсюдне поширення палеогенових (при домінуванні еоценових) відкладів, які формують сучасний рельєф; 2) рідкісне для території парку поширення відкладів нижньої крейди (верхньошипітські верстви) і верхньої крейди (яловецькі верстви); 3) ритмічне чергування у ландшафтному рисунку стрій, сформованих на породах, що є різними за характером їх піддатливості до денудації; 4) субмерідіальний характер простягання стрій та відповідно основних річкових долин, який чітко відповідає генеральним напрямкам тектонічних порушень; 5) домінування за площею у структурі ландшафту місцевостей крутосхилого і спадистосхилого низькогір'я.

Буківсько-Полонинський ландшафт за морфологічними ознаками дуже подібний до Тарницького ландшафту, відокремлюючись від останнього верхів'ям долини р. Уж, яка у місцях поширення масивних пісковиків ужоцької світи різко звужується і утворює ущелиноподібні ділянки в районі сіл Ужок і Волосянка.

Місцевість крутосхилого ерозійно-денудаційного лісистого середньогір'я у межах парку утворюють північно-західні відроги Вододільного хребта з максимальними вершинами Перейба (1018 м), Блишня (1040), Дрогобицький Камінь (1186) і Старостіна (1226 м). Гребінь Вододільного хребта має характерний коліноподібний вигин вище витоків р. Уж, а його максимальні висоти зростають у південно-східному напрямку. Хребет складений переважно середньоритмічним пісковиковим (ужоцькі верстви) і частково дрібноритмічним (лузькі і гуснянські верстви) еоценовим флюшем Кросненської зони. З палеогеографічної точки зору специфічною є стрія 17-го виду складена сірими з тютюновим відтінком аргілітами, алевролітами та сірими пісковиками з нумулітами.

Північні і північно-західні схили Вододільного хребта дренуються деревоподібною системою річок і зворів. У межах місцевості домінують чисті букові ліси, місцями зустрічаються вторинні смеречники і смерекові бучини на темно- і світло-бурих гірсько-лісових слабопотужних сильносkeletalних суглинкових ґрунтах. За літологічними ознаками у морфологічній структурі місцевості виділяються чотири стрії.

Місцевість круті- і пологосхилого еrozійно-денудаційного лісистого і вторинно-лучного низькогір'я, простягаючись вздовж потоків Тихий, Сухий і Гуснянський, чергуються між собою. Пологосхиле низькогір'я складене переважно тонкоритмічним глинистим флюшем кросненських верств олігоцену і нижньоберезнянських верств верхньої крейди Кросненської зони і дренується паралельною системою річок. Характерно особливістю геологічної будови як місцевості, так і Буківсько-Полонинського ландшафту, порівняно з Тарницьким, є значно більше поширення відкладів верхньошипотовської світи нижньої

крейди. Крутосхиле низькогір'я представлене хр. Гребінь і безіменним хребтом з вершинами 652 і 758 м на межиріччі потоків Сухий і Тихий. У межах низькогірних місцевостей поширені чисті букові ліси на світло-бурих гірсько-лісовых потужних слабосkeletalних суглинкових ґрунтах та післялісові луки, частково під ріллею, на дерново-буроземних ґрунтах.

Ландшафти Міжгірно-Верховинського типу. У крайню східну частину Ужанського НПП фрагментарно заходить Сянський ландшафт, який належить до Турківського виду міжгірно-верховинського типу ландшафтів (Мельник, 1999). Ландшафт представлений низькогірним гребенем Вододільного хребта з привершинними крутими схилами, що складені груборитмічним пісковиковим флюшем нижньокросненської підсвіти, які вкриті чистими буковими та вторинними смерековими і смереково-буковими лісами на темно-бурих гірсько-лісовых середньосkeletalних суглинкових ґрунтах. У межах даного ландшафту знаходиться Ужоцький перевал (889 м).

Характерним елементом ландшафтної будови на території парку виступають місцевості *терасованих днищ міжгірських долин*, що поширені вздовж усіх основних потоків і річок на території НПП. У складі місцевості виділяються дві стрії, проте масштаб представленої карти не дозволяє відобразити кожну з них окремо.

Найнижчий гіпсометричний рівень займають поверхні низької і високої заплав, що складені піщано-галечниковим алювієм і валунами, що вкриті сірими вільшняками і гігрофільними різnotравними луками, місцями вербняками на дерново-буроземних глейових і болотних ґрунтах. Стрія заплав є найбільш динамічним природним комплексом у ландшафтній структурі НПП через часті сезонні паводки і щорічні повені. На